Agnieszka Kozak[1], Jolanta Dragun, Dominik Dąbrowski[2]
Akademia Bialska im Jana Pawła II
Koło Naukowe Studentów Turystyki i Rekreacji
https://doi.org/10.29316/9788368103137_11

CZAS WOLNY I JEGO WYKORZYSTANIE W PRZESTRZENI LASU W OPINII MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ

LEISURE TIME AND ITS SPENDING IN THE FOREST SPACE AS PERCEIVED BY UNIVERSITY STUDENTS

Streszczenie

W pracy oceniano znaczenie lasu i jego potencjału w spożytkowywaniu czasu wolnego młodzieży z wybranych ośrodków akademickich w Polsce. W badaniach próbowano odpowiedzieć na następujące pytania: W jaki sposób młodzież akademicka spędza swój wolny czas na terenach leśnych? Jakie korzyści wynikają dla niej ze spędzania czasu wolnego w lesie? Jakie bariery napotykają chcąc spędzić czas wolny w lesie? Na co zwracają oni szczególną uwagę spędzając czas wolny w lesie? Z jakiego rodzaju zagospodarowania turystycznego na terenach leśnych korzystają? Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego, w ramach której posłużono się techniką badania ankietowego z wykorzystaniem autorskiego narzędzia jakim był kwestionariusz ankiety. Badania przeprowadzono od stycznia do kwietnia 2023 roku wśród młodzieży akademickiej. Łącznie uwzględniono opinie 88 respondentów w różnym wieku.

Słowa kluczowe: studenci, las, czas wolny, rekreacja

Summary

The study assessed the importance of forests and their potential in the use of leisure time by young people from selected academic centers in Poland. The study attempted to answer the following questions: How do academic youth spend their leisure time in forest areas? What benefits do they get from spending their leisure time in the forest? What barriers do they encounter when wanting to spend their leisure time in the forest? What do they pay special attention to when spending their leisure time in the forest? What type of tourist development do they use in forest areas? The study was conducted applying the diagnostic survey method, which used a survey technique with an original tool, a survey questionnaire. The study was conducted from January to April 2023. A total of 88 respondents of different ages were included in the survey.

Keywords: students, forest, leisure time, recreation

[1] dr, a.kozak@dyd.akademiabialska.pl
[2] dr, https://orcid.org/0000-0002-3284-9338, d.dabrowski@dyd.akademiabialska.pl

Wstęp

Czas wolny stanowi jedno z praw człowieka i jest kategorią na tyle istotną w rzeczywistości społecznej, że zapisy z nim związane znalazły się między innymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, która podaje, że „każda osoba ma prawo do odpoczynku i do czasu wolnego, a zwłaszcza do rozsądnego ograniczenia czasu pracy oraz do okresowych płatnych urlopów" i Konwencji o Prawach Dziecka, gdzie państwo polskie jako strona uznaje „prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego (ONZ). Człowiek ma zatem prawo do czasu wolnego, który jest niezbędnym elementem życia wpływającym na prawidłowy rozwój, zachowanie równowagi w tym odpoczynek regenerujący siły witalne oraz funkcjonowanie. Zdefiniowanie tego czym jest czas wolny od zawsze przysparzało pewne trudności badaczom tego zjawiska. Wiąże się to z licznymi kontrowersjami jakie pojawiły się wokół tego pojęcia. Jak wspomniano na początku niniejszego rozważania, inaczej definiować się będzie czas wolny dziecka a inaczej osoby dorosłej. Również każda z nauk w różnorodny sposób podchodzi do tematu czasu wolnego. Trafną definicję czasu wolnego podaje A. Kamiński, który uznaje, że jest to „czas wolny od pracy zawodowej a u uczniów i studentów od zajęć szkolnych i uczelnianych w tym dojazdów do pracy i szkoły oraz zaspokajania elementarnych potrzeb organizmu, obowiązków domowych i rodzinnych" (Kamiński, 1965). W ujęciu bardziej współczesnym czas wolny to „okres przerwy między okresami pracy" (Bańka, 2002). Czas wolny definiować można także jako „określony czas, pewną czynność, albo jak kombinację tych możliwości" (Martyka, 2012). Czas wolny towarzyszy zmianom ludzkości i procesom jej dynamicznego rozwoju. Społeczność akademicka stanowi niezwykle zróżnicowaną grupą społeczną, której podstawową rolą jest uczenie się i studiowanie. Czas wolny młodzieży akademickiej prócz tego związanego z zaspokojeniem podstawowych potrzeb biologicznych jak sen, higiena czy posiłki, związany jest także ze swobodnym jego dysponowaniem na zabawę, wypoczynek, hobby, zainteresowania i uczestniczenie w życiu społecznym młodzieży studenckiej (Zaniewska, 2012). Wartość czasu wolnego, rozpatrywana w kontekście tej grupy wiekowej, zawiera się nie tylko w jego funkcjonalności, lecz wiąże się z kontekstem wychowującym i samodoskonaleniem, nawet w sytuacji, gdy nie jest on intencjonalny. W przypadku młodzieży akademickiej poszczególna jednostka decyduje samodzielnie o sposobie spożytkowania czasu wolnego, biorąc jednocześnie za to odpowiedzialność. Z biegiem lat nawet wśród młodzieży dorosłej sfera czasu wolnego ulega zmianie.

Las jest atrakcyjnym miejscem do wypoczynku, wynika to z faktu, iż w Polsce jest on ogólnie dostępny oraz nie wymaga uiszczania zapłaty za przebywanie w nim z wyjątkiem niektórych parków narodowych oraz rezerwatów. Lasy od dawna były nieodzownym elementem życia ludzkiego oraz

człowieczej egzystencji. Jego znaczenie zmieniało się na przestrzeni dziejów. Dawniej odbywały się w nim polowania, co zapewniało ludziom pożywienie. Jednak już od XVIII wieku polowania te miały formę rekreacji sfer wyższych, która urządzała w lasach polowania. Znaczenie lasu zmieniało się z upływem czasu, aż został on podporządkowany potrzebom społeczeństwa, które w określony sposób wykazywało z nim kontakt (Mandziuk, Janeczko, 2009). Na tle Europy Polska jest w czołówce pod względem powierzchni obszarów leśnych, które obejmują prawie 1/3 powierzchni kraju (29,6%) czyli ponad 9 mln ha (Jalinik, 2016) W ostatnich latach las stał się miejsce dynamicznego rozwoju turystyki i rekreacji. Ma to związek ze wzrostem znaczenia funkcji lasu w kontekście społecznym, rekreacyjnym, ekologicznym czy edukacyjnym. Las stał się idealnym miejscem wypoczynku, w którym człowiek jest w stanie się wyciszyć i odzyskać spokój. Powierzchnia jaką lasy zajmują na obszarze naszego kraju a także ich przestrzenne rozmieszczenie wpływają na to, że las stał się jednym z podstawowych przyrodniczych walorów turystycznych i rekreacyjnych. Zdrowotne właściwości ekosystemów leśnych wpływają na rozwój turystyki i rekreacji, a przede wszystkim na terenach, które powszechnie uznane są za tereny uzdrowiskowe. Ponadto lasy uczestniczą w procesie oczyszczania powietrza z metali ciężkich i pyłów oraz tłumienia hałasu, przez co wpływa korzystnie na mikroklimat obszarów zurbanizowanych (Milewski, 2012). Lasy charakteryzują się nieskażonym środowiskiem, predestynowane są do rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku i stają się przedmiotem leżącym w interesie publicznym, zwłaszcza wielkich aglomeracji miejskich. Trend ten będzie miał wpływ na turystykę i rekreację leśną w szczególności na jej wielkość i charakter (Jalinik, 2016). W ostatnich latach obserwuje się tzw. powrót do natury i jednocześnie „zmęczenie cywilizacją". W środowisku leśnym znika hałas, zanieczyszczenie i inne szkodliwe elementy, które napotkać można w środowisku miejskim. W lesie jest nawet 1000 razy mniej substancji szkodliwych oraz do 70% mniej zarazków chorobotwórczych. Rośliny i drzewa przyciągają odwiedzających swoim zapachem, wydzielając olejki eteryczne zawierające dużą ilość fitoncydów (Jalinik, 2016). Aktywność fizyczna w lesie polecana jest szczególnie dla osób mających problemy zdrowotne związane z układem oddechowym i kostnym. Miękkie leśne ścieżki wpływają na komfort chodzenia i biegania i są łagodniejsze dla stawów aniżeli miejskie twarde chodniki (Zybajło, 2021). W okresie letnim temperatura w lesie może być nawet o kilka stopni niższa, co umożliwia dłuższy i bardziej komfortowy trening. Według danych Lasów Państwowych, z większości miast w Polsce dojazd do terenów leśnych odbywa się w czasie nie dłuższym niż 1 godzina, co oznacza bliskość terenów leśnych. Osoby zmotoryzowane korzystać mogą z blisko 3 tys. parkingów oraz miejsc postojowych zlokalizowanych przy lesie. Do dyspozycji turystów jest

ponad 22 000 km szlaków pieszych, 4 000 km szlaków rowerowych, około 7000 km tras konnych, 500 pól biwakowych i obozowisk. Lasy Państwowe zapewniają także elementy infrastruktury leśnej w postaci wiat, ławek, altanek. Takie podejście do zagospodarowania lasów stawia nowe wyzwania odnośnie planowania, projektowania i zagospodarowania lasów w miastach i wokół nich. Uwzględnienie preferencji społeczeństwa obok oceny przydatności rekreacyjnej środowiska leśnego, stanowi podstawę właściwego przystosowania lasu na potrzeby rekreacji (Janeczko, Woźnicka, 2016).

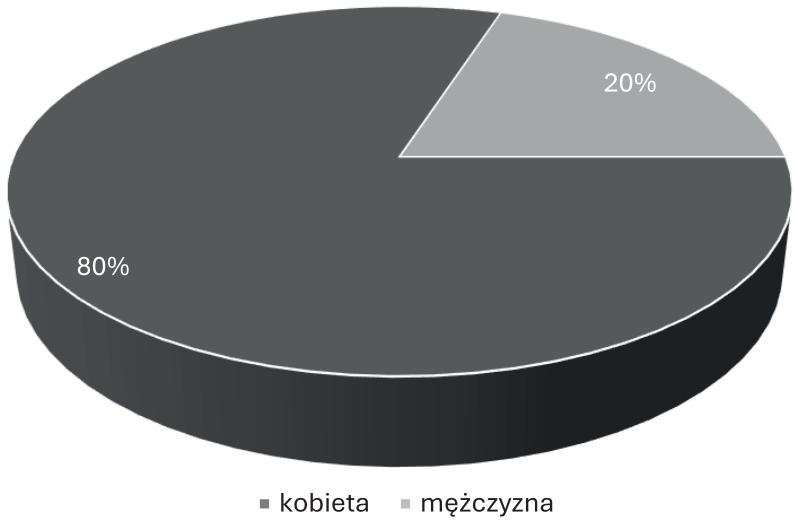
Celem prezentowanej pracy było określenie znaczenia lasu i jego potencjału w spożytkowaniu czasu wolnego młodzieży z wybranych ośrodków akademickich w Polsce.

Realizacja powyższego celu wymagała odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. W jakim stopniu oraz w jaki sposób młodzież akademicka spędza swój wolny czas na terenach leśnych?
2. Jakie osiąga korzyści ze spędzania czasu wolnego w lesie?
3. Jakie ograniczenia napotyka chcąc spędzać czas wolny w lesie?
4. Na co szczególnie zwracają uwagę studenci spędzając czas wolny w lesie?
5. Z jakiego rodzaju zagospodarowania turystycznego na terenach leśnych korzystają najczęściej badani studenci?

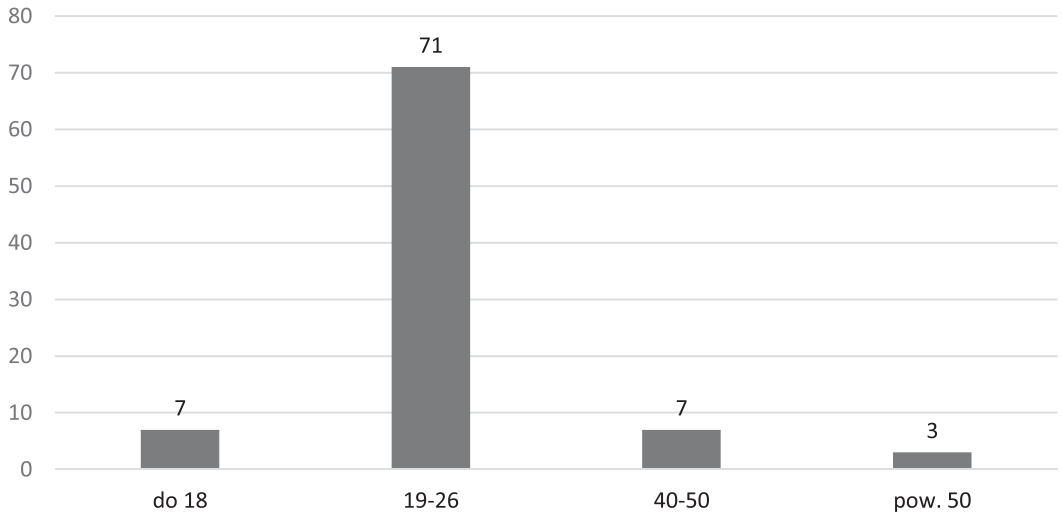
Materiał i metoda

W badaniach wykorzystano jedną z metod badań jakościowych tj. sondaż diagnostyczny, zastosowaną techniką była ankieta, a narzędziem autorski arkusz ankiety. Badania empiryczne przeprowadzono od stycznia do kwietnia 2023 roku wśród młodzieży akademickiej. W badaniu wzięło udział 88 respondentów w tym 80% kobiet oraz 20% mężczyzn (rysunek 1).

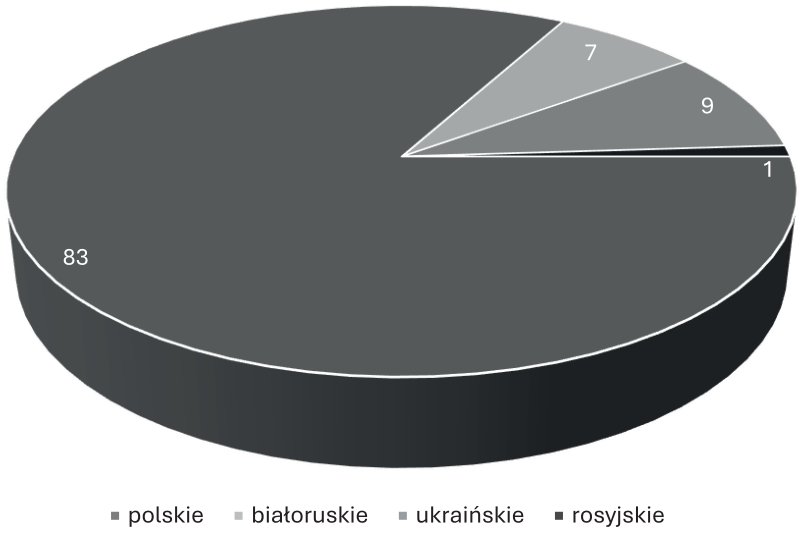
Rysunek 1. Struktura respondentów ze względu na płeć

Wśród ankietowanych najmniej liczną grupę (7) reprezentowały osoby do 18 roku życia. Tyle samo stanowili badani mający od 40 do 50 lat. Najliczniejszą grupę (71 osób) stanowili respondenci w wieku 19-26 lat. Tylko nieliczne osoby biorące udział w badaniu miały powyżej 50 lat (rysunek 2).

Rysunek 2. Struktura respondentów ze względu na wiek

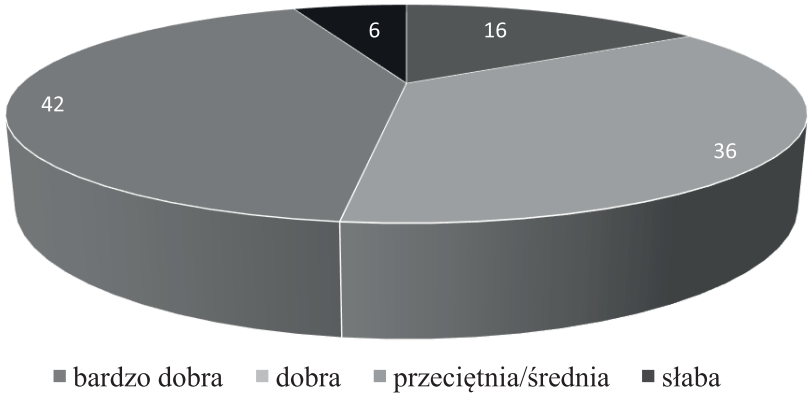
Największy odsetek badanych stanowili Polacy (83%). Prawie co 10 ankietowany (9%) był obywatelem Ukrainy. Odpowiednio 7% biorących udział w badaniu stanowili obywatele Białorusi i Rosji – 1% (rysunek 3).

Rysunek 3. Struktura respondentów ze względu na kraj pochodzenia

Ponad 2/3 badanych (67%) stanowiły osoby studiujące kierunek turystyka i rekreacja lub hotelarstwo. 15% respondentów studiowało na kierunku

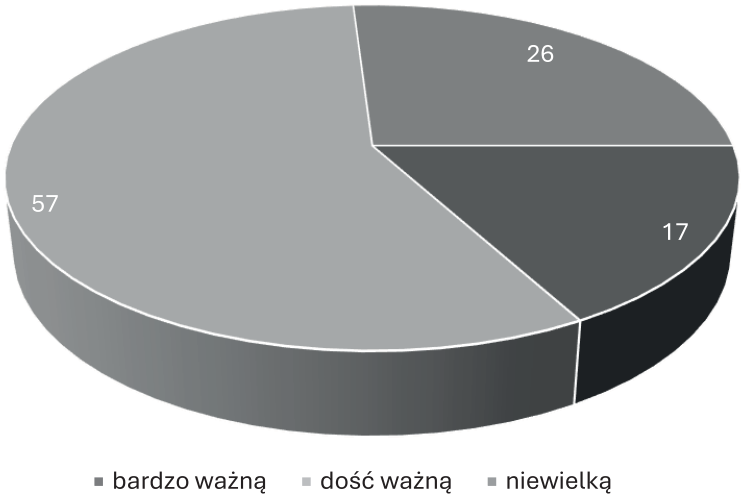
medycznym i nauk o zdrowiu. Tyle samo ankietowanych studiowało kierunek związany z rolnictwem, leśnictwem lub weterynarią. Najliczniejsza grupa badanych (42%) ujawniła, że jej status materialny jest przeciętny. 36% badanych uważa, że ich sytuacja materialna jest dobra. Wśród osób określających swój status materialny jako bardzo dobry znalazło się zaledwie 16% respondentów. Najmniej ankietowanych (6%) ujawniła, iż ich sytuacja materialna jest słaba (rysunek 4).

Rysunek 4. Sytuacja materialna badanych

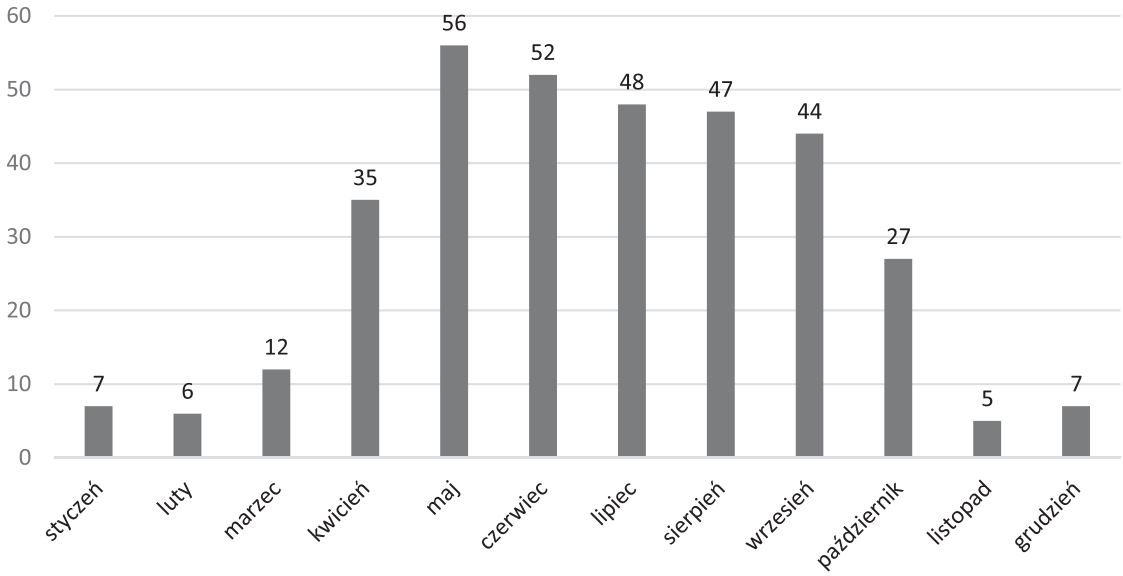
Wyniki

Znaczenie lasu dla młodzieży akademickiej oraz chęć spędzania w nim czasu wolnego było istotną częścią niniejszego badania. 17 % badanych wskazało że las odgrywa dla nich bardzo ważną rolę. Ponad połowa ankietowanych (57%) stwierdziła, że las pełni dla nich dość ważną funkcję. Niewielkie znaczenie miał ten fakt tylko dla nieco więcej niż co czwartego badanego (26%) (rysunek 5).

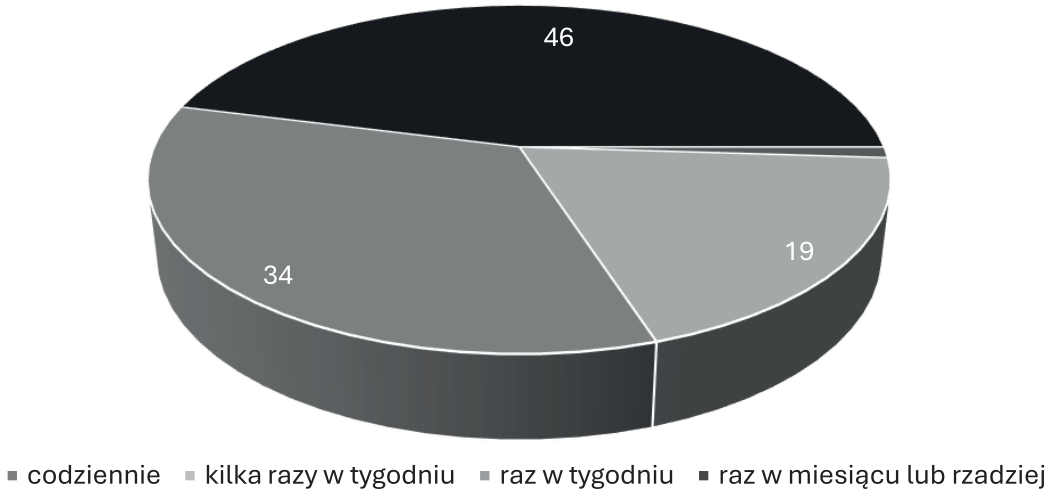
Rysunek 5. Znaczenie lasu dla ankietowanych

Najkorzystniejszym okresem w którym młodzież spędzała swój wolny czas w lesie, była pora wiosenna. Maj okazał się tym miesiącem w trakcie, którego ankietowani robili to najchętniej (56%). Czasem sprzyjającym realizacji czasu wolnego był także czerwiec. 52% badanych uznało, że czerwiec jest miesiącem, w którym warto czas wolny spędzić w lesie. Być może czas budzącej się przyrody wiosną, przyciąga zdecydowanie częściej i jest silnym bodźcem wpływającym na człowieka również młodego. Miesiące wakacyjne (lipiec i sierpień) są również tymi, gdzie prawie połowa uczestników chętnie spędzają czas wolny na terenach leśnych. Nieco mniej (44%) robi to we wrześniu. Ponad 1/3 badanych (35%) lubi chodzić do lasu w kwietniu. Okres wczesnej jesieni także potwierdza często potrzebę wyjazdu do lasu (27%). W pozostałych miesiącach (od listopada do marca) liczba ankietowanych chcących spędzać czas wolny w lesie wynosi tylko od 5 do 12% (rysunek 6).

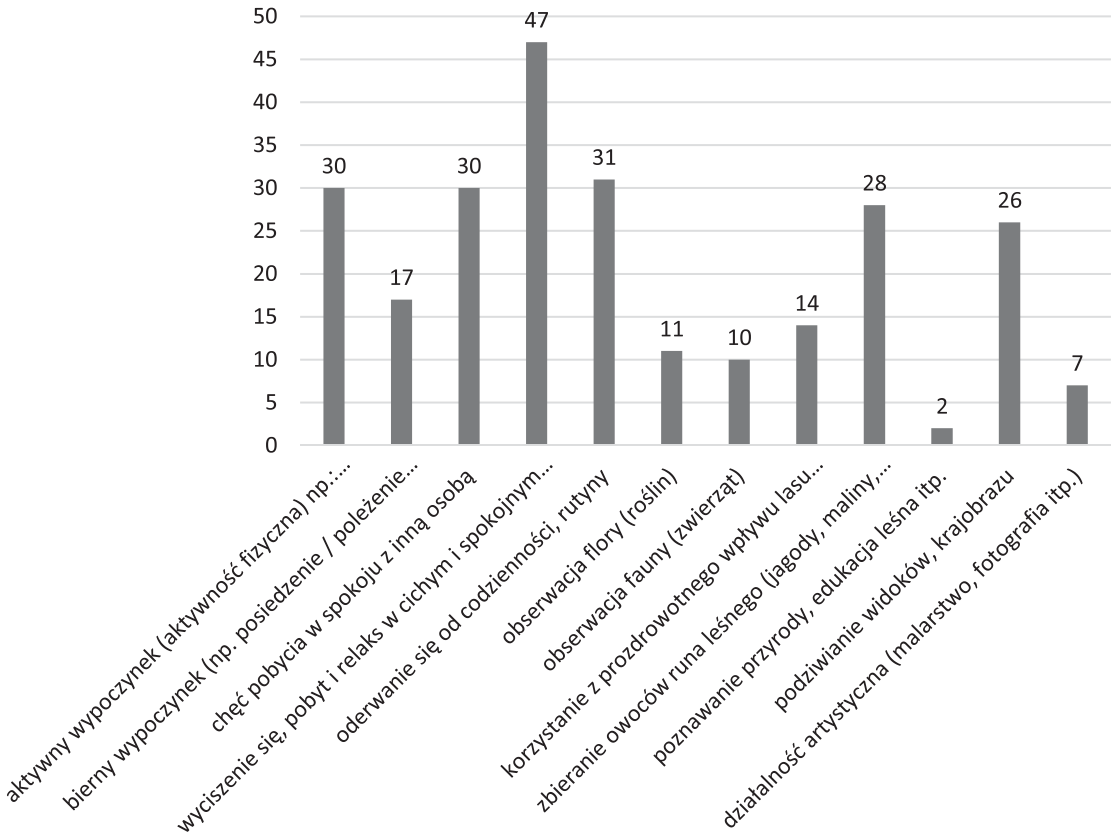
Rysunek 6. Miesiące w których ankietowani najchętniej spędzają czas wolny w lesie

Z badań wynika, że studenci najczęściej (46%) spędzali czas wolny w lesie tylko raz w miesiącu lub rzadziej. Liczną grupę (34%) stanowiły osoby, które rekreacyjnie chodziły do lasu raz w tygodniu. 19% ankietowanych robiło to kilka razy w tygodniu, natomiast tylko 1% bywała w lesie każdego dnia (rysunek 7).

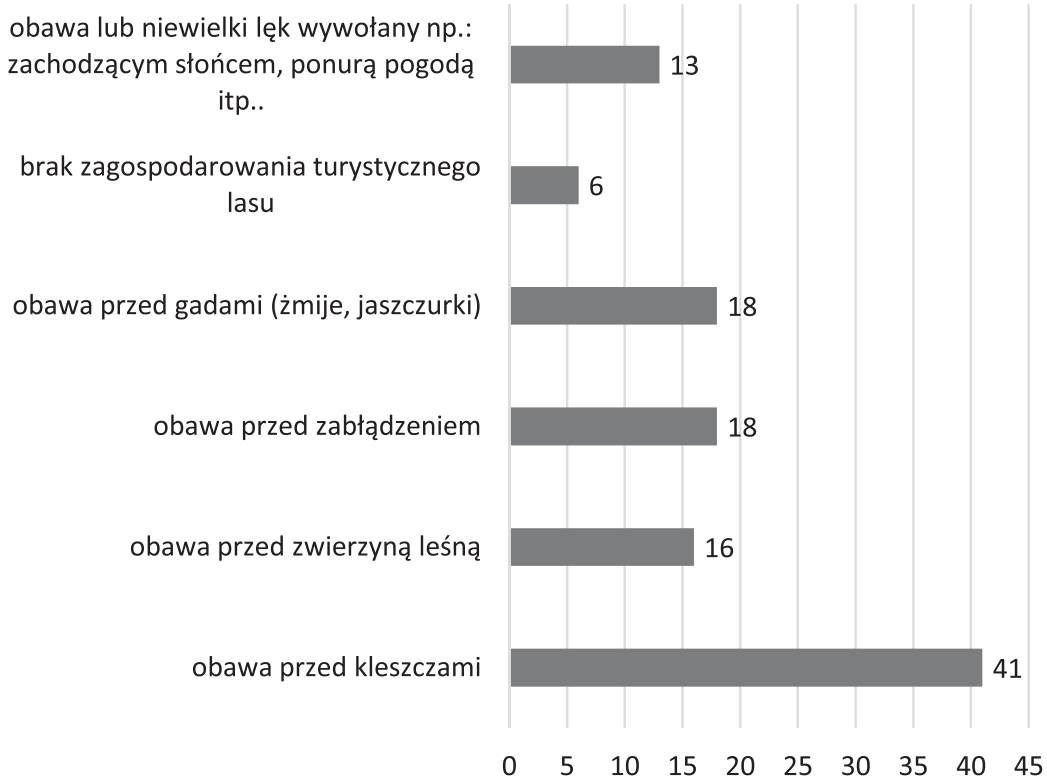
Rysunek 7. Częstotliwość spędzania czasu wolnego w lesie

Prawie połowa badanych (47%) była zdania, że pobyt w lesie kojarzy się z chęcią wyciszenia i pragnieniem relaksu w cichym i spokojnym otoczeniu. Dla 30% ankietowanych wyjście do lasu związane było z aktywnym wypoczynkiem (aktywność fizyczna) lub chęcią pobycia w spokoju z inną osobą, dla 31% – z oderwaniem się od codzienności i rutyny. 28% badanych wybierało wyjście do lasu w celu zbierania owoców runa leśnego (jagody, grzyby). Nieco mniej osób (26%) podziwiało widoki i krajobraz leśny (rysunek 8).

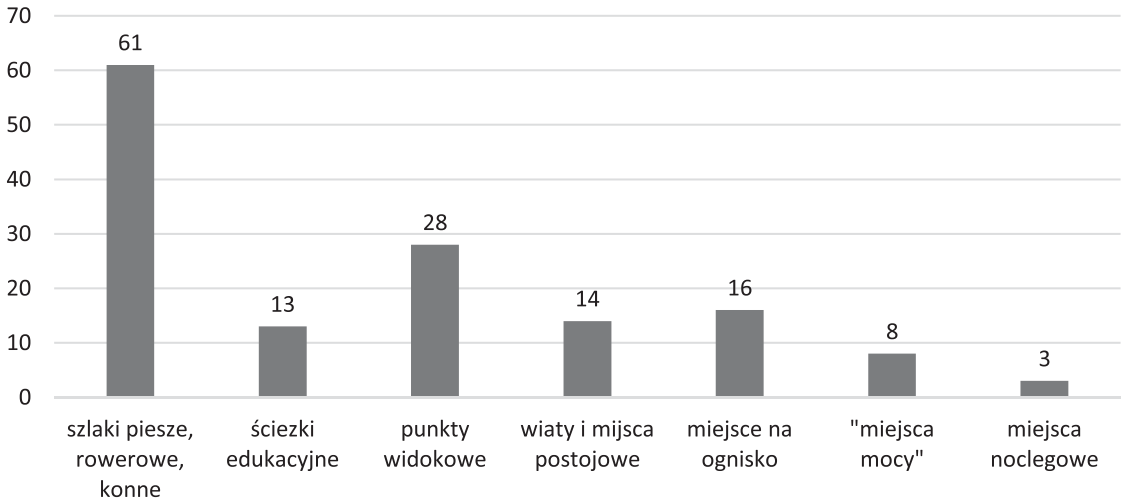
Rysunek 8. Cel w jakim ankietowani odwiedzają obszary leśne

Główną barierą dla rekreacji w lesie okazała się obawa przed kleszczami (41%). Prawie co piąty badany (18%) stwierdza, że jest to obawa przed zabłądzeniem lub napotkaniem gadów (żmij lub jaszczurek). Niewiele mniej, bo 16% obawia się zwierząt leśnych (rysunek 9).

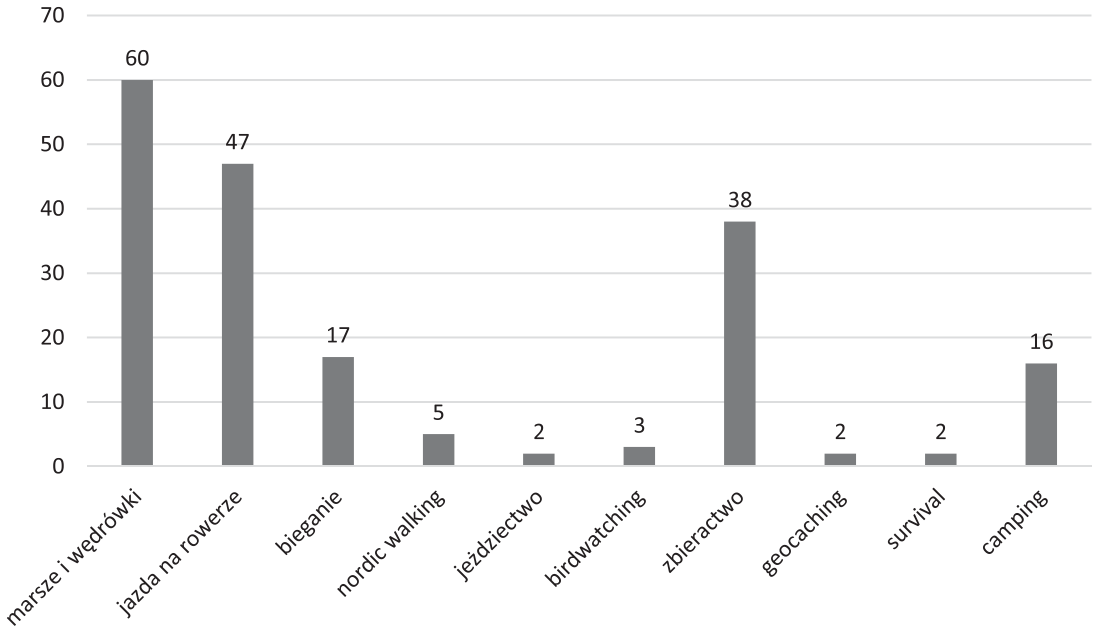
Rysunek 9. Bariery ograniczające spędzanie czasu wolnego na obszarach leśnych

Kolejnym analizowanym zagadnieniem w badaniach było korzystanie z infrastruktury turystycznej w lesie. Najwięcej osób (61%) korzystało ze szlaków pieszych, rowerowych i konnych. 28% studentów korzystało z punktów widokowych, natomiast z wyznaczonych miejsc na ognisko korzystało jedynie 16% badanych. Nieco mniej, bo 14% ankietowanych, korzystało z miejsc postojowych i wiat zamontowanych przy lesie. Ze ścieżek edukacyjnych korzystało jedynie 13% respondentów (rysunek 10).

Rysunek 10. Rodzaj zagospodarowania turystycznego z którego najczęściej korzystają osoby przebywające na obszarach leśnych w wolnym czasie

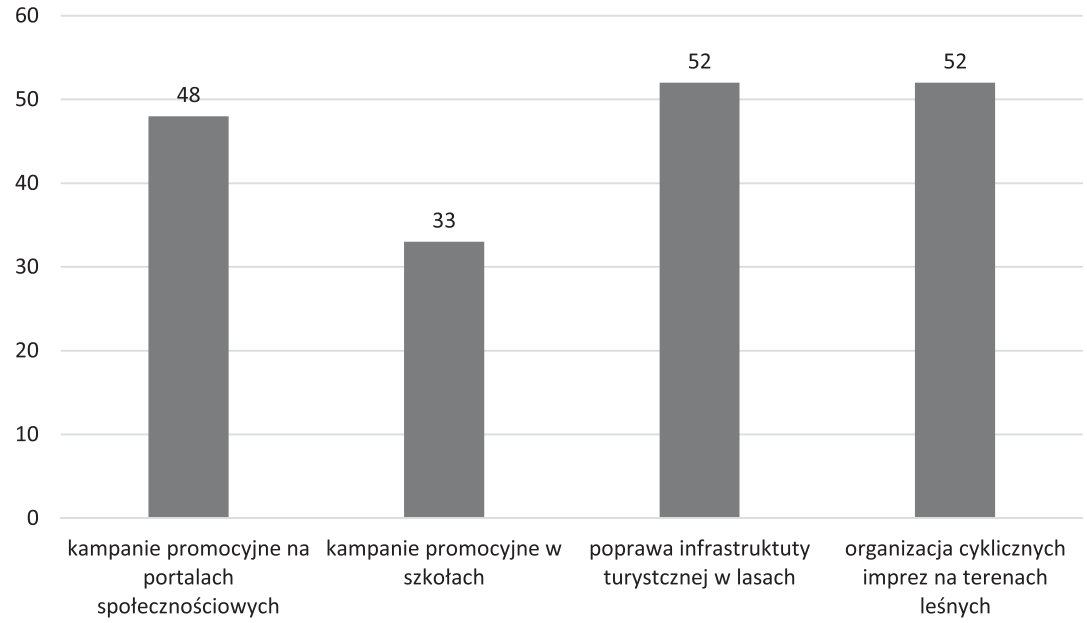
Z badań wynika, że do najpopularniejszej formy rekreacji leśnej podejmowanej przez ankietowanych należały marsze i wędrówki (60%), oraz jazda na rowerze (47%). Zbieractwo wytypowało 38% respondentów (rysunek 11).

Rysunek 11. Formy rekreacji najczęściej podejmowane na obszarach leśnych

Rozwój technologii, który zaczął intensywnie narastać wraz z początkiem XX wieku i trwa do dziś doprowadził do wielu ułatwień w życiu człowieka i podejmowanej przez niego pracy. Jednak społeczeństwo, w tym

gównie młodzież, zmieniło aktywny tryb życia na siedzący, co niesie za sobą szereg negatywnych skutków. Aby zachęcić młodzież do aktywnego spędzania czasu wolnego na terenach leśnych należałoby zdaniem 52% ankietowanych poprawić infrastrukturę turystyczną przejawiającą się głównie w przystosowaniu lasu do potrzeb rekreacji, polegającą na wydzieleniu terenów funkcjonalnych (drogi, ścieżki, miejsca odpoczynku, pola biwakowe), oraz organizować cykliczne wydarzenia. Ponadto według 48% badanych Lasy Państwowe powinny prowadzić kampanię na portalach społecznościowych lub w szkołach (rysunek 12).

Rysunek 12. Działania zmierzające do zachęcenia młodzieży do aktywności w lasach

Wnioski

Na podstawie dokonanej analizy wyników badań, można wskazać następujące wnioski:

- młodzież akademicka w zależności od miejsca zamieszkania spędza czas wolny w lesie średnio raz w tygodniu, szczególnie w okresie letnim,
- respondenci mieszkający w odległości mniejszej niż 1 km od lasu bywają w nim znacznie częściej niż ich koledzy mieszkający w wielkich aglomeracjach,
- młodzież dorosła uważa, że las stanowi doskonałą odskocznię od codziennych obowiązków, można się tam wyciszyć, pobiegać, pospacerować, zbierać grzyby i inne runo leśne,
- dużym atutem przestrzeni leśnej w opinii respondentów są liczne miejsca postojowe i parkingi,

- główną barierą dla rekreacji w lesie jest obawa przed kleszczami,
- zdaniem badanych osób ograniczenia spędzania czasu wolnego w lesie wynikają również z obawy przed zabłądzeniem, zwierzyną leśną oraz przed gadami (żmije i jaszczurki), rzadziej z braku infrastruktury, która umożliwiłaby dogodne dla nich formy rekreacji na tych terenach,
- osoby objęte badaniem były zdania, że w większym stopniu powinno się zachęcać społeczeństwo do spędzania czasu wolnego w lesie poprzez kampanie reklamowe w Internecie oraz w szkołach.

Literatura

1. Bańka, A. (2002). *Społeczna psychologia środowiska*. Warszawa: Wyd. Scholar.
2. Jalinik, M. (2016). Obszary leśne w rozwoju turystyki. *Ekonomia i środowisko, 58*(3), 313-323.
3. Janeczko, E., Woźnicka, M. (2016). Turystyka i rekreacja na terenach leśnych w dokumentach planistycznych gminy. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie, 18* (49B/5).
4. Kamiński, A. (1965). *Czas wolny i jego problematyka społeczno-wychowawcza*. Wrocław: Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
5. Mandziuk, A., Janeczko, K. (2009). Turystyczne i rekreacyjne funkcje lasu w kontekście marketingowym. *Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo – Leśnej*, *11*(4/23).
6. Martyka, A. (2012). Czas wolny dzieci we współczesnych miastach. Wprowadzenie do poszukiwań optymalnych rozwiązań przestrzennych. *Czasopismo Techniczne. Architektura*, *109*(29), 7-A, 105-120.
7. Milewski, W. (2012). *Lasy w Polsce*. Warszawa: Wyd. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych.
8. ONZ. *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*. Pobrane z: https://www.unesco.pl/fileadmin/import24/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf (dostęp: 18.05.2024).
9. Zaniewska, K. (2012). Kultura czasu wolnego młodzieży akademickiej średniego miasta. *Colloquium*, *4*(3), 123-144.
10. Zybajło, M. (2021). *Aktywnie po zdrowie do lasu*. Pobrane z: https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/aktywnie-po-zdrowie-do-lasu (dostęp: 03.05.2023).